

Секція „Політологія”

ПОЛІВАРІАНТНІСТЬ ПОЛІТИКИ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Клименко Н.Г. (м. Харків)

Анотації

В статті дається аналіз системи активізації стимулів широкого залучення іноземних коштів для розробки та реалізації інвестиційних програм; проаналізовано вплив негативних чинників на якість інвестиційного клімату країни реципієнта; розглянуто питання подальшого формування ефективного механізму стимулювання економічного зростання країни.

In the article the analysis of the system of stimuli activation of the wide bringing in of foreign facilities for development and realization of the investment programs is given; influence of negative factors on quality of investment climate of recipient country is analyzed; the question of the subsequent forming of effective mechanism of stimulation of the economy growing of country is considered.

Ключові слова

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, РИЗИК, ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ

Вступ

На сучасному етапі ринкових перетворень ефективність інвестиційної діяльності стала однією з ключових у розвитку економіки України. Серед найважливіших проблем цієї діяльності особливе місце належить активізації стимулів із метою більш широкого залучення іноземних коштів для розробки та реалізації інвестиційних програм. В той же час слід зауважити, що для реалізації ринкових програм розраховувати лише на внутрішні ресурси вкрай проблематично і за своєю суттю це не відповідає природі ринкових відносин, які об'єктивно потребують інтернаціоналізації економічних зв'язків. Відтак, в умовах розширення зв'язків України із зарубіжними країнами необхідно активніше використовувати зарубіжний досвід задля широкого залучення іноземних інвестицій.

Мета статті – проаналізувати шляхи і напрями залучення іноземних інвестицій в українське суспільство.

Обговорення проблеми

Погіршення ситуації на світових ринках робить іноземних інвесторів більш вимогливими щодо захисту від невиправданих ризиків, концентруючи їх увагу на якості інвестиційного клімату країни

реципієнта. Хоча високий ступінь відкритості української економіки, яка характеризується макроекономічною стабілізацією та прогнозованим ростом реального ВВП, створюють для потенційних інвесторів привабливу картину України. Якість багатьох інших складових інвестиційного клімату також відіграють вирішальну роль у залученні ПІІ (прямі іноземні інвестиції).

У той же час не зроблено суттєвих кроків для зменшення рівня корупції, який залишається дуже високим в Україні навіть порівняно з іншими країнами СНД. Незахищеність прав власності іноземних інвесторів є серйозною проблемою, що обмежує притік ПІІ в Україну. Надання однакових прав – незалежно від сектора вкладення інвестицій, їхнього розміру й походження – є можливим лише у випадку досягнення достатнього рівня економічного розвитку й відсутності хронічної потреби у фінансових засобах (в умовах України себе не виправдує).

Хоча рівень кумулятивного обсягу прямих інвестицій в Україні є низьким, порівняно з іншими країнами з перехідною економікою, важливість ПІІ для України і, особливо, для платіжного балансу не можна недооцінювати. Вони передбачають довгострокові взаємовідносини, які відображають тривалу зацікавленість іноземного інвестора в економіці країни, яка не є країною інвестора. Метою прямого інвестора є суттєвий вплив на управління підприємства-резидента. Щодо підприємства прямого інвестування, то воно є тим підприємством, в якому іноземний інвестор вважається володарем не менше 10 відсотків загального обсягу статутного фонду підприємства.

В Україні основною формою залучення прямих іноземних інвестицій є створення спільних підприємств, кількість яких досить невелика. Реалізація товарів і послуг, що виробляються ними на внутрішньому й зовнішньому ринках, незначна – приблизно 3,0 % у виробництві ВВП. Зрозуміло, що серйозно впливати на економічну діяльність країни вони не можуть. Реально іноземний капітал у нашій країні робить дуже обережні кроки, хоча, за оцінками вітчизняних економістів і зарубіжних експертів, Україна може використати іноземних інвестицій не менше ніж 25 млрд дол. США [4; 5; 7; 8].

Важливим завданням реформування національної економіки є формування ефективного механізму стимулювання економічного зростання. Дослідження показують, що уряди багатьох країн реалізують це завдання шляхом запровадження податкових знижок, зокрема, для інвесторів. Так, податкові знижки для стимулювання інвестицій використовують у Швеції, де з доходу, що оподатковується, вираховують дивіденди й відсотки за певними ощадними інвестиційними програмами. Знижуюче оподаткування доходів акціонерів застосовують у Франції, Великій Британії, Канаді, Японії, Італії та інших країнах [1].

У країнах, що розвиваються, найголовнішими з податкових пільг є “податкові канікули”, звільнення від імпортного мита й повернення цього мита. Як правило, “податкові канікули” сягають 5-ти, 10-ти та 25-ти років після початку інвестування (Бангладеш 4-12 років, Малайзія 5-10 років, Марокко 10-14 років, Таїланд 3-18 років), тоді як тарифні надходження – відповідно 5-10 і 10-25 років. У деяких державах межа податкових кредитів фіксується, наприклад, у видобувній промисловості Мексики для великих компаній вона становить 20,0 % від обсягу інвестицій, а для дрібних компаній – 25,0 % [2].

В Україні надходження від податків розглядається як безальтернативне джерело стабільного наповнення бюджету держави. У середньому в Західній Європі частка податків у ВВП становить від 40 до 42 %, у США – 30 %, в Україні – 25,5 %. Виникає ситуація, коли регулююча функція податків не виконується. Для підвищення регулюючих функцій податків зниження податків має супроводжуватися диверсифікацією податкових ставок, а самі знижки мають надаватися за цільові результати [8].

Аналіз підходів до надання податкових знижок урядом США та урядами європейських держав дає змогу стверджувати, що податкові знижки за результатами діяльності не застосовуються. Натомість їх надають за обсяги ресурсів, які залучаються у певну галузь; за створення робочих місць; за реінвестування отриманого прибутку. Тобто податкові знижки розглядаються як авансовані витрати уряду на збільшення активів, які без додатково створених державою стимулів зростають недостатніми темпами, що не забезпечує необхідного ефекту. Отже, авансові витрати – це сьогоднішня відмова від споживання доходу задля його приросту у майбутньому [7].

Отримання прибутку достатнього рівня є головним мотивом інвестора. Якщо його посилити додатковими податковими стимулами, то недоцільно надавати податкові знижки за нарощення власного капіталу. Підприємець повинен сам шукати засоби для максимізації прибутку і, звичайно, одним із таких засобів є реінвестування. Йдеться про непряме стимулювання підприємців фінансувати активи за рахунок власних джерел; розмір власного капіталу впливає на фінансову стійкість підприємств, на їх платоспроможність і, відповідно, кредитоспроможність.

Досвід розвинених країн наочно свідчить, що ринковий механізм інвестиційної діяльності як система реалізації інвестицій передбачає формування певних важелів і методів ефективного впливу на економічні процеси відносно залучення і розподілу інвестиційних коштів із метою їх раціонального використання в певних галузях виробництва або соціокультурній сфері.

Для країн із перехідною економікою проблема залучення іноземних інвестицій через створення спільних підприємств та участь зарубіжних підприємців у приватизації є найбільш ефективною. Про це

свідчить досвід багатьох постсоціалістичних держав Східної Європи, Китаю та інших країн Азії. Очевидно, що існує пряма залежність між виконанням програми приватизації та обсягами надходжень ПІІ. По-перше, близько 50 % іноземних інвестицій надходять в Україну завдяки участі іноземних інвесторів у приватизації українських підприємств. Приватизація як основна складова частина процесу реформування економіки на сьогодні досягла значних масштабів.

На сьогодні в Україні відомі приклади розширення сфери діяльності транснаціональних корпорацій на окремі галузі господарства країни. Незважаючи на досить короткий термін їх присутності в Україні, оцінка їх нової діяльності не є однозначною. Серед таких прикладів можна навести діяльність ТНК “Лафарг” у цементному виробництві, “Лукойл” – в нафтопереробці, “Wicor Holding AG” – у целюлозно-паперовій галузі, “DAEWO” – в автомобілебудуванні, “DAMEN” – у суднобудуванні.

Проте актуальним залишається питання доцільності створення та подальшого функціонування холдингів, державних акціонерних компаній, інших штучних утворень, на основі яких інколи здійснюється тіньова приватизація. Більшу увагу слід приділяти питанням доцільності закріплення пакетів акцій у державній власності.

Звичайно, продаж не всіх пакетів акцій приніс значні надходження до Держбюджету, але важливим є те, що це вирішило не менш нагальну проблему приватизації – у більшості випадків залучено ефективного власника із сучасним менеджментом і ринковими планами розвитку підприємництва.

Бажано, щоб приватизаційна стратегія була прозорою, відповідала національним інтересам, адже тільки так найбільші українські підприємства можуть опинитися у власності великих іноземних компаній, пов'язаних із новим українським капіталом легально, а не через тіньові операції. Будь-які негативні фактори, такі, зокрема, як можлива загроза національній безпеці, можуть бути ліквідовані за допомогою добре розробленої системи ринкових правил діяльності держави. Тому вдосконалення такої системи з урахуванням досвіду ліберальних економік є важливою передумовою та складовою частиною нинішнього етапу приватизації, а також важливим компонентом адміністративної реформи [3].

Соціально-економічний механізм стимулювання ефективності інвестиційної діяльності включає два основних блоки. Перший блок, пов'язаний з визначенням довгострокових завдань, які передбачають стабілізацію соціально-економічного стану у країні. Другий блок обумовлений вирішенням тактичних і оперативних завдань і передбачає розробку заходів економічного й національного характеру щодо поліпшення стану у виробничій та соціальній сферах, забезпечення раціональної зайнятості, попередження безробіття.

Висновки

Таким чином, у комплексі проблем активізації інвестиційної діяльності в нашій країні, підвищенні її впливу на економічне оновлення й зростання особливе місце відіграють методи стимулювання інвесторів. Головними із них є фіскальні методи – зниження податку на доходи корпорацій; прискорена амортизація; дозвіл на інвестування та реінвестування; зменшення податкових платежів у залежності від кількості працюючих чи інших видатків, пов'язаних з працею; скорочення податку на доходи корпорацій у залежності від обсягу витрат на маркетинг і підвищення дієздатності підприємства; мотиви, спрямовані на збільшення даної вартості; стимулювання імпорту – звільнення від імпортного мита на інвестиційні товари, обладнання, запчастини, складові елементи на сировину, що пов'язані з виробничим процесом, відстрочки сплати мита, сприятливе оподаткування доходів від експорту, зменшення податків на прибуток для діяльності, яка приносить валюту або експорту продукції оборонної промисловості, повернення мита.

Перспективи подальших наукових досліджень – пошуки шляхов оптимізації залучення прямих іноземних інвестицій в українське суспільство.

Джерела

1. Богиня Д., Волинський Г. Структурна перебудова економіки і проблема інвестицій // Економіка України. – 1997. – № 12. – С. 41 – 50.
2. Гаврилюк О. Методы регулирования деятельности иностранных инвесторов в странах-резидентах // Экономика Украины. – 2000. – №3. – С. 79 – 80.
3. Гальчинський А. С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
4. Кузнєцов А.О. Інновації – міф чи реальність сьогодення? // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2004. – № 1 (19). – С. 161 – 169.
5. Мова Н., Хаустов В. Інноваційна діяльність в Україні та напрями розвитку // Економіка України. – 2001. – № 6. – С. 29 – 34.
6. Харрис Л. Денежная теория / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1990. – 750 с.
7. Чумаченко М.Г., Аптекарь С.С., Білопольський М.Г. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи. – Донецьк: Юго-Восток, 2003. – С. 88 – 95.
8. Шаборкина Л.В. Формы организации инновационной деятельности в зарубежной практике регионального управления // Регионология. – Саранск. – 1997. – № 4. – С. 187 – 194.

Стаття надійшла 26.09.2007 р.